

การส่งเสริมประเพณีบุญบั้งไฟของชุมชน ตามแนวคิดนิเวศวัฒนธรรม

The promotion of Bun Bang Fai tradition of community on eco-culture concept

จรรวรณ์ บุญสอน

นิสิตระดับปริญญาตรี หลักสูตร วท.บ. สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา

วรรณศักดิ์พิจิตร บุญเสริม, ลิขิต จันทร์แก้ว

อาจารย์ สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีความมุ่งหมาย เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความรู้และทัศนคติต่อการส่งเสริมประเพณีบุญบั้งไฟของชุมชนตามแนวคิดนิเวศวัฒนธรรมก่อนและหลังการส่งเสริม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัย คือ นิสิตชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จำนวน 30 คน ซึ่งได้จากการเลือกแบบสุ่มเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยประกอบด้วย คู่มือ แผ่นพับ แบบทดสอบความรู้ และแบบวัดทัศนคติต่อประเพณีบุญบั้งไฟ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ Paired t-test ผลการศึกษา พบว่า ก่อนการส่งเสริมนิสิตมีความรู้ในระดับดี หลังการส่งเสริมนิสิตมีความรู้ในระดับดีมาก เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการส่งเสริม พบว่า นิสิต มีคะแนนเฉลี่ยหลังการส่งเสริมมากกว่าก่อนการส่งเสริมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ก่อนการส่งเสริมนิสิตมีทัศนคติอยู่ในระดับเห็นด้วย และหลังการส่งเสริมนิสิตมีทัศนคติอยู่ในระดับเห็นด้วย เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการส่งเสริม พบว่า นิสิตมีคะแนนเฉลี่ยทัศนคติที่ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

คำสำคัญ : ประเพณีบุญบั้งไฟ การส่งเสริม ความรู้ ทัศนคติ นิเวศวัฒนธรรม

Abstract

The purpose of this study were to study and compare Knowledge, attitude about Bun Bang Fai tradition community before and after promotion. The sample were 30 students at Environmental Education, Faculty of Environment and Resource Studies of Mahasarakham University, by voluntary. The research tools were manuals, brochures, knowledge test and the attitude test. The statistics used for data analysis were frequency, percentage, means, standard deviation, had Knowledge score and Paired t-test. The finding were before promotion students had Knowledge score at good level and after promotion had Knowledge score at very good level. When compaired mean score between before and after indicated that students had knowledge score after more than before significant at the .05. Before promotion students had attitude score had at agree level and attitude after promotion is at agree level. When compaired mean score between before and after indicated that students had attitude score after more than before significant at the .05.

Keywords : Bun Bang Fai traditional , promotion, knowledge, attitudes, eco-culture

บทนำ

ในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าวิถีการดำเนินชีวิต
ของประชาชนส่วนใหญ่ในสังคมจะยึดหลักความ

เชื่อ ความคิดเป็นแนวทางในการปฏิบัติ การกระทำ
และมีเอกลักษณ์ เฉพาะของแต่ละชาติที่สร้าง
ขึ้นมา และใช้อยู่ในหมู่ของ สังคมนั้นๆ มีการสืบ

ทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ไม่ว่าจะเป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทุกอย่าง รวมทั้งบรรดาผลงานทั้งมวลที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้นตลอดจนความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และความรู้ต่างๆ เกิดจากกระบวนการอันซับซ้อนทางสังคมหรือกลุ่มชน โดยรวมเอามิติทางวัตถุ จิตใจ ภูมิปัญญาและอารมณ์เข้าไว้ด้วยกันจนเป็นรูปแบบเอกลักษณ์ของสังคมนั้นๆ โดยหมายรวมเอารูปแบบชีวิต ระบบ ค่านิยม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณีต่างๆ ด้วย (ประยูรวงศ์จันทรา, 2553 : 132-133)

ประเพณีมีบ่อเกิดมาจากสภาพสังคม ธรรมชาติ ทัศนคติ เอกลักษณ์ ค่านิยมโดยความเชื่อของคนในสังคมต่อสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์นั้นๆ เช่นอำนาจของดินฟ้าอากาศและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่ทราบสาเหตุต่างๆ ฉะนั้นเมื่อเวลาเกิดภัยพิบัติขึ้นมนุษย์จึงต้องอ่อนน้อมร้องขอในสิ่งที่ตนคิดว่าจะช่วยได้ พอภัยนั้นผ่านพ้นไปแล้ว มนุษย์ก็แสดงความรู้คุณต่อสิ่งนั้นๆ ด้วยการทำพิธีบูชาเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตนเอง ตามความเชื่อ ความรู้ของตนเมื่อความประหลาดนั้นคนส่วนรวมสังคมยึดถือปฏิบัติเป็นธรรมเนียมหรือเป็นระเบียบแบบแผน และทำจนเป็นพิมพ์เดียวกันสืบต่อกันจนกลายเป็นประเพณีของสังคมนั้นๆ โดยประเพณีและวัฒนธรรม เป็นสิ่งที่ไม่ใช่มีอยู่ในธรรมชาติโดยตรง แต่เป็นสิ่งที่สังคมหรือคนในส่วนรวมร่วมกันสร้างให้มีขึ้นแล้วถ่ายทอดให้แก่กันได้ด้วยลักษณะและวิธีการต่างๆ โดยเนื้อหาของประเพณีและวัฒนธรรมที่อยู่ในจิตใจของประชาชนเกี่ยวกับเรื่องความคิดเห็น ความรู้สึกความเชื่อ ซึ่งสะสมและสืบทอดร่วมกันมานานในส่วนรวมจนเกิดความเคยชินเรียกว่า นิสัยสังคมหรือประเพณี (พระยาอนุมานราชธน. วัฒนธรรมและประเพณีต่างๆ ของไทย. พระ

นคร : คลังวิทยา, 2514 : 37) ประเพณีบุญบั้งไฟ เป็นประเพณีหนึ่งของภาคอีสานหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า บุญเดือนหก เป็นหนึ่งในฮีตสิบสองเดือนของชาวอีสานเป็นช่วงฤดูฝนเข้าสู่การทำนา ตกกล้า หว่าน ไถ เพื่อเป็นการบูชาพญาแถนขอฝนให้ตกต้องตามฤดูกาลการที่ชาวบ้านได้จัดงานบุญบั้งไฟขึ้นเพื่อเป็นการบูชา พระยาแถน หรือเทพวัสสกาลเทพบุตร ซึ่งชาวบ้านมีความเชื่อว่า พระยาแถนมีหน้าที่คอยดูแลให้ฝนตกถูกต้องตามฤดูกาล และมีความชื่นชอบไฟเป็นอย่างมาก หากหมู่บ้านใดไม่จัดทำกาจัดงานบุญบั้งไฟบูชา ฝนก็จะไม่ตกถูกต้องตามฤดูกาล อาจก่อให้เกิดภัยพิบัติกับหมู่บ้านได้ ซึ่งจะจัดขึ้นทุก ๆ เดือนหกหรือพฤษภาคมถึงเดือนมิถุนายนของทุกปี ด้วยความเชื่อตามเรื่องเล่านี้จึงทำให้ชาวอีสานทำบั้งไฟทุกปี เพื่อเดือนพญาแถนประเพณีบุญบั้งไฟ ได้ยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นเวลาหลายชั่วอายุคน บุญบั้งไฟเป็นบุญประเพณีที่มีความสำคัญมายาวนาน นอกจากนั้นยังเป็นเครื่องหมายของความสามัคคีและมิตรภาพ คมคาย จินใจ (2558 : เว็บไซต์)

จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านในชุมชนบ้านหนองแวง หมู่ที่ 1 ตำบลแวงน่าง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เป็นอีกหนึ่งชุมชนที่ได้อนุรักษ์ประเพณีบุญเดือนหก เป็นประเพณีสำคัญที่จะขาดไม่ได้ เพราะตั้งแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน ชาวบ้านมีความเชื่อว่า ถ้าปีใดไม่จัดงานบุญบั้งไฟ ฟ้าฝนก็จะไม่ตกต้องตามฤดูกาลเกิดความแห้งแล้ง ไม่มีน้ำทำนา แต่ถ้าปีใดจัดงานประเพณีบุญบั้งไฟ ฟ้าฝนก็จะตกต้องตามฤดูกาล เกิดความอุดมสมบูรณ์ ปราศจากโรคภัย งานบุญบั้งไฟจึงถือเป็นงานประเพณี ประจำปีที่สำคัญของชาวอีสาน พอใกล้ถึงวันงานชาวอีสานไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนก็จะกลับบ้านไปร่วมงานบุญบั้งไฟ ซึ่งเป็นงานที่สร้างความรัก

ความสามัคคีของคนท้องถิ่นเป็นอย่างดี และยังเป็นเครื่องมือนำไปสู่ความสัมพันธ์ของสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ที่เกี่ยวข้องกับผู้คนโดยเฉพาะ ทรัพยากรน้ำซึ่งมีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตในวิถีเกษตรกรรม ดังนั้น บุญบั้งไฟจึงเป็นกุศโลบายให้ผู้คนเห็นถึงคุณค่าของน้ำและการรู้จักการใช้อย่างประหยัดและมีคุณค่า อันจะเป็นประโยชน์ต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสืบต่อไป (จารุวรรณ บุญสอน, 2558 : สัมภาษณ์)

นิสิตชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษาคณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม คือ คนรุ่นใหม่ที่มีมาศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา เพื่อนำองค์ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมในสาขาต่าง ๆ ไปใช้ในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมของโลก อันได้แก่ครอบครัว ชุมชน และสังคม องค์ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม พวกเขาจะต้องมีความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษ ในการสร้างความรู้ ความเข้าใจ ให้แก่คนในสังคม ได้อย่างเท่าทัน รู้อย่างเข้าใจ รู้อย่างถูกต้อง ดังนั้นพวกเขาจึงต้องเรียนรู้ เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ในตนเอง และสามารถนำไปถ่ายทอดให้ผู้รอบตัวเขา สังคมสิ่งแวดล้อมที่ตนดำรงอยู่ โดยใช้กระบวนการถ่ายทอดด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาเป็นตัวเชื่อมโยงให้เกิดขึ้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างแท้จริง ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการส่งเสริมประเพณีบุญบั้งไฟ สำหรับนิสิตชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา เพื่อเป็นการเรียนรู้ประเพณีบุญเดือน 6 บุญบั้งไฟ ในอันที่เป็นประโยชน์ต่อความรู้ด้านการอนุรักษ์น้ำและการให้เห็นคุณค่าประโยชน์ของน้ำที่มีต่อการดำรงชีวิตของคน และมีความเข้าใจอย่างถ่องแท้ต่อประเพณี บุญบั้งไฟ อันจะช่วยกันอนุรักษ์สืบทอดประเพณีที่ดั่งงามไปสู่รุ่นลูกหลานได้สืบต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความรู้ก่อนและหลังเกี่ยวกับการส่งเสริมประเพณีบุญบั้งไฟของชุมชน ตามแนวคิดนิเวศวัฒนธรรม
2. เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบทัศนคติก่อนและหลังเกี่ยวกับการส่งเสริมประเพณีบุญบั้งไฟของชุมชน ตามแนวคิดนิเวศวัฒนธรรม

สมมติฐานการวิจัย

1. หลังการส่งเสริมประเพณีบุญบั้งไฟนิสิตมีความรู้เกี่ยวกับประเพณีบุญบั้งไฟสูงกว่าก่อนการส่งเสริม
2. หลังการส่งเสริมประเพณีบุญบั้งไฟนิสิตมีทัศนคติต่อประเพณีบุญบั้งไฟสูงกว่าก่อนการส่งเสริม

วิธีการดำเนินการวิจัย

พื้นที่วิจัยในการส่งเสริมประเพณีบุญบั้งไฟของชุมชน ตามแนวคิดนิเวศวัฒนธรรม สามารถแยกออกเป็น ดังต่อไปนี้

- 1) พื้นที่ศึกษาประเพณีบุญบั้งไฟ ได้แก่ บ้านหนองแวง หมู่ที่ 1 ตำบลแวงน่าง อำเภอเมืองจังหวัดมหาสารคาม
- 2) พื้นที่ในการส่งเสริมได้แก่ ศูนย์วิจัยอบรมและสื่อสารด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา ภาควิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการส่งเสริมประเพณีบุญบั้งไฟของชุมชน ตามแนวคิดนิเวศวัฒนธรรม สามารถแยกออกเป็น ดังต่อไปนี้ 1) ประชากรที่ใช้ในการศึกษาประเพณีบุญบั้งไฟ ได้แก่ ชาวบ้านใน

ชุมชนบ้านหนองแขว ตำบลแขวนาง อำเภอเมือง
จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 1375 คน 2)
ประชากรที่ใช้ในการถ่ายทอด ได้แก่ นิสิตชั้นปีที่ 1
สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา คณะสิ่งแวดล้อมและ
ทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
จำนวน 103 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการส่งเสริมประเพณีบุญ
บั้งไฟของชุมชน ตามแนวคิดนิเวศวัฒนธรรม
สามารถแยกออกเป็น ดังต่อไปนี้ 1) กลุ่มตัวอย่างที่
ใช้ในการศึกษาประเพณีบุญบั้งไฟ จำนวน 5 คน
ได้แก่ ผู้นำชุมชน 1 คน ประชาชนชาวบ้าน 1 คน
ชาวบ้าน 3 คน ซึ่งได้จากการเลือกแบบเจาะจง 2)
กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการถ่ายทอด ได้แก่ นิสิตชั้นปีที่ 1
สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา คณะสิ่งแวดล้อมและ
ทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จำนวน
30 คน ซึ่งได้จากการเลือกแบบสมัครใจเข้าร่วม

รูปแบบการวิจัย

การส่งเสริมประเพณีบุญบั้งไฟเป็นการวิจัย
กึ่งทดลอง (Quasi Experimental Research)
โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง 1 กลุ่ม เป็นกลุ่มทดลอง (One
Group Pretest-Posttest Design) เปรียบเทียบ
ความรู้และทัศนคติก่อนและหลังการส่งเสริม (บุญ
ชม ศรีสะอาด, 2543: 109) ดังตารางที่ 3.1

ตาราง 3.1 แบบแผนการทดลองแบบ One
Group Pretest-Posttest Design

กลุ่ม	สอบก่อน	ทดลอง	สอบหลัง
E	O ₁	X	O ₂

สัญลักษณ์ที่ใช้ในแผนการวิจัย

E แทน กลุ่มทดลอง (Experimental
Group)

O₁ แทน การวัดความรู้และทัศนคติ
ก่อนการส่งเสริม (Pre-test)

O₂ แทน การวัดความรู้และทัศนคติ
หลังการส่งเสริม (Post-test)

X แทน การส่งเสริมประเพณีบุญบั้งไฟ

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลมี
ดังต่อไปนี้

1. เครื่องมือในการศึกษาประเพณีบุญบั้งไฟ
ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ประเพณีบุญบั้งไฟในชุมชน
บ้านหนองแขว ตำบลแขวนาง อำเภอเมือง จังหวัด
มหาสารคาม ศึกษาจากเอกสารตำราเกี่ยวกับ
ประเพณีบุญบั้งไฟ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการถ่ายทอด ได้แก่
คู่มือการฝึกอบรมประเพณีบุญบั้งไฟ - แผ่นพับ
เรื่อง การอนุรักษ์ประเพณีบุญบั้งไฟ

3. เครื่องมือในการวัดและประเมินผล
ได้แก่ 1) แบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริม
ประเพณีบุญบั้งไฟ 2) แบบวัดทัศนคติต่อการ
ส่งเสริมประเพณีบุญบั้งไฟ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การออกแบบการเก็บข้อมูลวิจัยแบ่งเป็น 3
ระยะ คือ ระยะที่ 1 การศึกษาประเพณีบุญบั้งไฟ
ระยะที่ 2 การออกแบบเครื่องมือ และการหา
คุณภาพเครื่องมือ ระยะที่ 3 การถ่ายทอด
สิ่งแวดล้อมศึกษา

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้
โปรแกรมประมวลผลสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังต่อไปนี้

สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ Paired t-test ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาและเปรียบเทียบความรู้ก่อนและหลังการส่งเสริมประเพณีบุญบั้งไฟของชุมชน ตามแนวคิดนิเวศวัฒนธรรม

ก่อนการส่งเสริม นิสิตที่เข้าร่วมการส่งเสริมมีคะแนนเฉลี่ยความรู้ในระดับดี หลังการส่งเสริม นิสิตมีคะแนนเฉลี่ยความรู้ในระดับดีมาก เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการส่งเสริม พบว่า หลังการส่งเสริมนิสิตที่เข้าร่วมการส่งเสริม มีคะแนนเฉลี่ยความรู้มากกว่าก่อนการส่งเสริม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่าการส่งเสริมประเพณีบุญบั้งไฟ โดยใช้กระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา มีผลทำให้ระดับความรู้ของนิสิต เพิ่มขึ้น

2. ผลการศึกษาและเปรียบเทียบทัศนคติก่อนและหลังการส่งเสริมประเพณีบุญบั้งไฟของชุมชน ตามแนวคิดนิเวศวัฒนธรรม

ก่อนการเข้าร่วมการส่งเสริม นิสิตมีคะแนนเฉลี่ยทัศนคติ เท่ากับ 2.87 อยู่ในระดับเห็นด้วย และหลังการส่งเสริมนิสิตมีคะแนนเฉลี่ยทัศนคติ เท่ากับ 2.96 อยู่ในระดับเห็นด้วย แต่มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการส่งเสริม พบว่า หลังการส่งเสริมนิสิตมีคะแนนเฉลี่ยทัศนคติมากกว่าก่อนการส่งเสริม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่าการส่งเสริมประเพณีบุญบั้งไฟ โดยใช้กระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษามีผลทำให้ทัศนคติของนิสิต เพิ่มขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

การส่งเสริมประเพณีบุญบั้งไฟของชุมชนตามแนวคิดนิเวศวัฒนธรรม ผู้วิจัยได้ทำการอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การศึกษาและเปรียบเทียบความรู้ก่อนและหลังการส่งเสริมประเพณีบุญบั้งไฟของชุมชน ตามแนวคิดนิเวศวัฒนธรรม โดยใช้กระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา พบว่า ก่อนการเข้าร่วมการส่งเสริม นิสิตมีคะแนนเฉลี่ยความรู้ในระดับดี และหลังการส่งเสริมนิสิตมีคะแนนเฉลี่ยความรู้ในระดับดีมาก เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความรู้ก่อนและหลังการส่งเสริม พบว่า หลังการส่งเสริมนิสิตมีคะแนนเฉลี่ยความรู้มากกว่าก่อนการส่งเสริม ทั้งนี้เป็นเพราะรูปแบบและกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา ซึ่งประกอบไปด้วยการบรรยาย โดยมีคู่มือ และแผ่นพับ เป็นการบูรณาการเทคนิคการส่งเสริมที่หลากหลายเพื่อสร้างความสนใจ มีกิจกรรมถามตอบ เพื่อให้นิสิตมีความสนใจต่อสิ่งที่ตนกำลังได้รับจากกระบวนการส่งเสริม เพื่อให้นิสิตเกิดความรู้ที่ติดต่อประเพณีบุญบั้งไฟ แสดงให้เห็นว่ากระบวนการส่งเสริมนี้สามารถสร้างความรู้ในเรื่องประเพณีบุญบั้งไฟของชุมชน จึงทำให้นิสิตมีความสนใจเป็นพิเศษ ทำให้ผลสัมฤทธิ์ออกมาเป็นไปในทิศทางที่เพิ่มขึ้น ทั้งนี้ผลการศึกษาและเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความรู้เป็นไปตามแนวคิดของ อติศักดิ์ สิงห์สีโว (2554 : 44) ที่ได้กล่าวว่า การนำเสนอหาสาระเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษาไปถ่ายทอดให้กับผู้คน จะต้องมีการหรือระเบียบปฏิบัติที่เหมาะสมจึงจะทำให้การถ่ายทอดความรู้ มีประสิทธิภาพและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ และระเบียบวิธีที่จะนำมาใช้นี้ล้วนมีอยู่แล้วในศาสตร์ทางการศึกษา

ขึ้นอยู่กับว่าจะเลือกสรรส่วนใดของศาสตร์ทางการศึกษามาร่วมใช้เท่านั้น เช่น หลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษาจะมีลักษณะเป็นสหวิทยาการ (มีชีววิทยาการเชิงเดี่ยว) เป็นการพัฒนาความคิดที่เป็นระบบ คือ มองทุกสิ่งทุกอย่างแบบองค์รวม และการเรียนรู้ต้องให้ผู้เรียนเป็นผู้กระทำหรือผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง แนวปฏิบัติดังกล่าวนี้เป็นการคัดสรรมาจากศาสตร์ทางการศึกษา และ ไพศาล หวังพานิช (2526 : 96) กล่าวว่า เมื่อบุคคลได้รับการถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆจากการเรียนรู้ การฝึกฝน การฝึกอบรม และที่เคยพบเห็นมาผ่านประสาทสัมผัสต่างๆจะทำให้ทราบข้อเท็จจริงหรือรายละเอียดเรื่องราวอันจะเป็นประสบการณ์ของบุคคล ซึ่งจะสะสมและถ่ายทอดสืบต่อไปจนกลายเป็นความรู้ ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ ลิขิต จันทรแก้ว (2556 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการสืบสานฮีตสิบสอง คองสิบสี่เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม พิชญ์ นันตะสุข (2557 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ส่งเสริมการทำน้ำสกัดชีวภาพจากสะเดาเพื่อกำจัดแมลงศัตรูพืชในแปลงเกษตร โรงเรียนบ้านสาวิทยาสรพ์ ตำบลคลองขาม อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ โลม ไฉล จันขุนอก (2557 : 67) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการใช้พื้นที่สาธารณะเพื่อเป็นสวนสมุนไพรสำหรับชุมชนบ้านท่าขอนยาง ตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ธัญญาวงศ์สมพงษ์ (2556 : 50) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการกำจัดเศษขยะในครัวเรือนสำหรับชุมชนบ้านศรีวิสัย ตำบลหนองปลิง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม วาสนา ชันอาสา (2557 : 51) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการจัดการขยะมูลฝอยโดยการสร้างเตาเผาขยะอย่างง่าย สำหรับ

โรงเรียนบ้านหนองหิน ตำบลโคกก่อ อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม จุฬารัตน์ กัลยา (2557 : 40) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรที่ใช้ในการปรุงอาหาร สำหรับนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองอุ่ม ตำบลนาสีนวน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งผลการวิจัยพบว่า หลังการส่งเสริมนิสิตมีคะแนนเฉลี่ยความรู้หลังการส่งเสริมมากกว่าก่อนการส่งเสริม แสดงให้เห็นว่า การส่งเสริมประเพณีบุญบั้งไฟของชุมชน โดยใช้กระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา เป็นการบูรณาการเทคนิคการส่งเสริมที่หลากหลาย เพื่อให้ให้นิสิตมีความสนใจต่อสิ่งที่ตนกำลังได้รับการส่งเสริมเป็นรูปแบบที่จะทำให้ให้นิสิตสนใจเป็นพิเศษ จึงทำให้คะแนนเฉลี่ยความรู้ออกมาในทางที่ดีหรือเพิ่มขึ้น

2. การศึกษาและเปรียบเทียบทัศนคติก่อนและหลังการส่งเสริมประเพณีบุญบั้งไฟของชุมชนตามแนวคิดนิเวศวัฒนธรรม โดยใช้กระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา พบว่า ก่อนการเข้าร่วมการส่งเสริมนิสิตมีคะแนนเฉลี่ยทัศนคติเท่ากับ 2.87 อยู่ในระดับเห็นด้วย หลังการส่งเสริมนิสิตมีคะแนนเฉลี่ยทัศนคติ เท่ากับ 2.96 อยู่ในระดับเห็นด้วย และเมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการส่งเสริม พบว่า หลังการส่งเสริมนิสิตมีคะแนนเฉลี่ยทัศนคติมากกว่าก่อนการส่งเสริม ทั้งนี้เป็นเพราะรูปแบบ และกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา ซึ่งประกอบไปด้วยการบรรยายโดยมีคู่มือ และแผ่นพับ เป็นการบูรณาการเทคนิคการส่งเสริมที่หลากหลายเพื่อสร้างความสนใจ มีกิจกรรมการถามตอบ เพื่อให้ให้นิสิตมีความสนใจต่อสิ่งที่ตนกำลังได้รับการส่งเสริม เพื่อให้ให้นิสิตเกิดทัศนคติที่ดีต่อประเพณีบุญบั้งไฟ แสดงให้เห็นว่ากระบวนการส่งเสริมนี้สามารถสร้างทัศนคติต่อการส่งเสริมประเพณีบุญบั้งไฟของชุมชน จึงทำให้นิสิตมีความ

สนใจเป็นพิเศษทำให้ผลสัมฤทธิ์ออกมาในทางที่ดี ทั้งนี้ กระบวนการสร้างทัศนคติเป็นไปตามแนวคิดของ ประยูร วงศ์จันทร์ (2553 : 14) ได้กล่าวว่า สิ่งแวดล้อมศึกษาเป็นกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ เพื่อสิ่งแวดล้อมศึกษาให้คนเกิดทัศนคติ เจตคติและค่านิยมที่ดีต่อสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมและการประเมินผลการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดคุณภาพสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตโดยมีหลักการที่เหมือนกันอยู่อย่างหนึ่งเป็นสหวิทยาการ สิ่งแวดล้อม ซึ่งสิ่งแวดล้อมศึกษามีคุณลักษณะคือ เป็นการศึกษาเพื่อชีวิต เป็นการศึกษาตลอดชีวิต เป็นการเรียนรู้เพื่ออยู่ร่วมกันของมนุษยชาติ เป็นการเรียนรู้สถานการณ์ปัจจุบันและอนาคต เป็นการศึกษาสร้างจริยธรรมสิ่งแวดล้อมเป็นการเรียนรู้เชิงระบบ เป็นบูรณาการเนื้อหาการเรียนการสอน เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนจะต้องมีส่วนร่วมในการเรียนที่มุ่งสร้างความตระหนัก ทัศนคติ และค่านิยมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และเป็นกระบวนการเรียนรู้แบบแก้ไขปัญหา และ ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2520 : 64-65) ได้กล่าวว่า ปัจจัยที่ทำให้เกิดทัศนคติประกอบด้วยการเรียนรู้ โดยอาจมีสิ่งเร้าเป็นตัวกระตุ้น จนทำให้เกิดความประทับใจทางบวก คือ ความรู้สึกชอบและความประทับใจไปในทางลบ คือ ความรู้สึกไม่ชอบ อาจเกิดการยอมรับทัศนคติจากผู้คนและมีสื่อต่างๆ เป็นสิ่งชักจูงให้ปฏิบัติ โดยแสดงออกมาในรูปแบบของพฤติกรรมที่สามารถสังเกตได้ และ นอร์แมน แอลมุน (Norman L. Munn, 1971 : 71) กล่าวว่า ทัศนคติ คือ ความรู้สึกและความคิดเห็นที่บุคคลมีต่อสิ่งของ บุคคล สถานการณ์ สถาบัน และข้อเสนอใดๆ ในทางที่จะยอมรับหรือปฏิเสธ ซึ่งมีผลทำให้บุคคลพร้อมที่จะแสดงปฏิกิริยาตอบสนองด้วยพฤติกรรมอย่างเดียวกัน

ตลอด ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรานทิพย์ สัจจามันท์ (2556 : 45) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการส่งเสริมการใช้สัปดาห์ดินในการกำจัดขยะอินทรีย์ในครัวเรือน บ้านศรีวิสัย ตำบลหนองปลิง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ศตวรรษ วรรณปะโพธิ์ (2557 : 60) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการส่งเสริมการปลูกกล้วยหอมพื้นบ้าน และการอนุรักษ์ สำหรับนิสิตปริญญาตรี สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา พัชชิตา สีดาขมภู (2557 : 53) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการส่งเสริมการใช้คู่มือการปลูกต้นลิลาวดีเพื่อการอนุรักษ์และไม้ประดับ สำหรับนิสิตปริญญาตรี สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา ไชยยุทธ โพธิ์สารข (2557 : 50) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการส่งเสริมการใช้ถังดักไขมันเพื่อดักของเสียสู่แหล่งน้ำชุมชนบ้านกุดเป่ง ตำบลแก่งเลิงจาน อำเภอมือง จังหวัดมหาสารคาม ประภาภรณ์ บุญบำรุง (2557 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการส่งเสริมการใช้คู่มือการปลูกข้าวเพื่อใช้ในครัวเรือนและการอนุรักษ์ สำหรับนิสิตปริญญาตรี สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา รินทราย โรจนารัตน์ (2556 : 57-58) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการส่งเสริมการอนุรักษ์ผักแม็กในชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งผลการวิจัยพบว่า หลังการส่งเสริมนิสิตมีคะแนนเฉลี่ยทัศนคติหลังการส่งเสริมสูงกว่าก่อนการส่งเสริม แสดงให้เห็นว่าการส่งเสริมประเพณีบุญบั้งไฟของชุมชน โดยใช้กระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา เป็นการบูรณาการเทคนิคการส่งเสริมที่หลากหลาย สามารถทำให้ระดับทัศนคติต่อการส่งเสริมประเพณีบุญบั้งไฟของนิสิตเพิ่มขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) คู่มือและแผนปฏิบัติการส่งเสริมประเพณีบุญบั้งไฟ เป็นเอกสารที่ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลทั้งประวัติความเป็นมา พิธีกรรม ความเชื่อ และภูมิปัญญาของประเพณีบุญบั้งไฟ รวมถึงกระบวนการในการส่งเสริมประเพณีบุญบั้งไฟ โดยมีการศึกษาและพัฒนาให้มีประสิทธิภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งหน่วยงาน องค์กร หรือบุคคลที่สนใจ สามารถนำไปส่งเสริมเพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้ และทัศนคติที่ดีต่อการสืบสานประเพณีบุญบั้งไฟให้กับบุคคล หน่วยงาน องค์กร หรือประชาชนอื่นๆได้ เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ เห็นความสำคัญ และการทำให้ปรับเปลี่ยนทัศนคติต่อประเพณีบุญบั้งไฟไปในทิศทางที่ดีขึ้นได้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างพิธีกรรมความเชื่อของประเพณีบุญบั้งไฟ กับด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างประเพณีความเชื่อกับปรากฏการณ์ของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เพื่ออธิบายการเกิดและความสำคัญของการสืบสานประเพณีบุญบั้งไฟกับสิ่งแวดล้อมตามแนวคิดของนิเวศวัฒนธรรม

2) ควรศึกษาประเพณีบุญบั้งไฟ กับการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน ระหว่างชุมชนกับชุมชนรอบข้าง และภูมิปัญญาที่ปรากฏในประเพณีบุญบั้งไฟ เพื่อให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของนิเวศวัฒนธรรมกับความเป็นอยู่ของคนในชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- คมคาย จินใจ. (2558). *ประเพณีบุญบั้งไฟ*. [ออนไลน์]. ได้จาก : <http://www.slideshare.net>. [สืบค้นเมื่อ 18 ตุลาคม 2558].
- จารุวรรณ บุญสอน. (2558). *การศึกษาประเพณีบุญบั้งไฟของชุมชนบ้านหนองแวง ตำบลแวงน่าง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม*
- จุฬารัตน์ กัลยา (2557). *ส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรที่ใช้ในการปรุงอาหาร สำหรับนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองอุ่ม ตำบลนาสีนวน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม*. วิทยานิพนธ์ วท.บ. สิ่งแวดล้อมศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ไชยยุทธ โพธิ์สารช (2557 : บทคัดย่อ) *ได้ทำการส่งเสริมการใช้ถังดักไขมันเพื่อดักของเสียสู่แหล่งน้ำชุมชนบ้านกุดเป่ง ตำบลแก่งเลิงจาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม*. วิทยานิพนธ์. วท.บ. สิ่งแวดล้อมศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2543). *แผนการวิจัย*. กรุงเทพฯ, สุวีริยาสาสน์.
- ธัญญา วงศ์สมพงษ์ (2556). *การส่งเสริมการกำจัดเศษขยะในครัวเรือนสำหรับชุมชน*. วิทยานิพนธ์. วท.บ. สิ่งแวดล้อมศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ประภาภรณ์ บุญบำรุง (2557). *การส่งเสริมการใช้คู่มือการปลูกข้าวเพื่อใช้ในครัวเรือนและการอนุรักษ์สำหรับนิสิตปริญญาตรี สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา*. วิทยานิพนธ์. วท.บ. สิ่งแวดล้อมศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- ประภาเพ็ญ สุวรรณ. (2520). *ทัศนคติ : การวัดการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย*. กรุงเทพฯ, พีระพัฒนา.
- ประยูร วงศ์จันทร์. (2553). *วิทยาการสิ่งแวดล้อม*. มหาสารคาม, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- ปรางทิพย์ สัจจามันท์ (2556). *การส่งเสริมการใช้ไผ่ตงดินในการกำจัดขยะอินทรีย์ในครัวเรือน บ้านศรีวิสัย ตำบลหนองปลิง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม*. วิทยานิพนธ์. วท.บ. สิ่งแวดล้อมศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พัชชิตา สีดาชมภู (2557). *ได้ทำการส่งเสริมการใช้คู่มือการปลูกต้นลีลาวดีเพื่อการอนุรักษ์และไม้ประดับ สำหรับนิสิตปริญญาตรี สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา*. วิทยานิพนธ์.วท.บ. สิ่งแวดล้อมศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พระยาอนุমানราชธน. (2514). *วัฒนธรรมและประเพณีต่างๆของไทย*. พระนคร, คลังวิทยา
- พิชญ์ นันตะสุข (2557). *ส่งเสริมการทำน้ำสกัดชีวภาพจากสะเดาเพื่อกำจัดแมลงศัตรูพืชในแปลงเกษตร โรงเรียนบ้านสาวิทยาสรพ์ ตำบลคลองขาม อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์*. วิทยานิพนธ์.วท.บ. สิ่งแวดล้อมศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ไพศาล หวังมานิช. (2526). *การวัดผลการศึกษา*. กรุงเทพฯ, ไทยพัฒนาพานิช.
- รินทราย โรจนอิวัฒน์ (2556). *การส่งเสริมการอนุรักษ์ผักแม่ไก่ในชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย*. วิทยานิพนธ์ วท.บ. สิ่งแวดล้อมศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ลิขิต จันทรแก้ว. (2556). *การส่งเสริมการสืบสานฮีตสิบสองคองสิบสี่เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม*. วิทยานิพนธ์ วท.ม. สิ่งแวดล้อมศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- โลมไฉล จันคุนออก (2557). *การส่งเสริมการใช้พื้นที่สาธารณะเพื่อเป็นสวนสมุนไพรสำหรับชุมชนบ้านท่าขอนยาง ตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม*. วิทยานิพนธ์ วท.บ. สิ่งแวดล้อมศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วาสนา ชันอาสา (2557). *การส่งเสริมการจัดการขยะมูลฝอย โดยการสร้างเตาเผาขยะอย่างง่าย สำหรับโรงเรียนบ้านหนองหิน ตำบลโคกก่อ อำเภอมือ จังหวัดมหาสารคาม*. วิทยานิพนธ์ วท.บ. สิ่งแวดล้อมศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ศตวรรษ วรรณปะโพธิ์ (2557). *การส่งเสริมการปลูกกล้วยหอมที่บ้านและการอนุรักษ์ สำหรับนิสิตปริญญาตรี สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา*. วิทยานิพนธ์ วท.บ. สิ่งแวดล้อมศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- อดิศักดิ์ สิงห์สีโว. (2554). *พื้นฐานสิ่งแวดล้อมศึกษา*. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

Norman l. munn (1971). *Introduction to Psychology*. Boston : Houghton Mifflion company.